

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Roskildeegnens Slægtsforskerforening

Parti m. Kiosken v. Havnen Rudkøbing

Årsskrift 2013

26. årgang

Årsskrift 2013

26. årgang

Udgivet af: Roskildeegnens Slægtsforskerforening

Redaktion: Martin Bang Dahl

Copyright © 2013: Roskildeegnens Slægtsforskerforening

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978-87-988682-3-1

ISSN 0904-1427

Enhver form for gengivelse fra dette skrift
må kun ske med angivelse af kilden.

Indhold

Hvad postkortene fortalte	5
<i>Inge Bigum</i>	
Familiens Tugthusfange	10
<i>Torben Schæfer</i>	
Fra Ramsø og Tune Herredsting	17
<i>Kirsten Printzlau</i>	
Christen/Christian Ryberg Munch	20
<i>Hanne Thøgersen</i>	
Årsberetning 2012-2013.....	31
<i>Hanne Rosenkilde Larsen</i>	
Bestyrelsen for Roskildeegnens Slægtsforskerforening	36

Hvad postkortene fortalte

Af Inge Bigum

I 1947, da jeg var 2 år, døde min farfar Niels Nielsen Frausing. Min farmor Karen Margrethe Dagmar Jensen døde allerede, da min far var 17 år. Så jeg har aldrig kendt mine bedsteforældre på min fars side. Min farmor havde haft sclerose i 10 år, da hun døde, og min farfar havde passet hende i alle årene, samtidig med at han havde jobs som arbejdsmand. Han blev selv syg, da min farmor døde, og blev indlagt på Middelfart sindssygehospital, hvor han sov stille ind efter 4 års indlæggelse.

Disse triste skæbner er måske grunden til, at der ikke blev talt meget om mine bedsteforældre i min barndom, og det var jo også længe siden de døde. Desuden var jeg kun 8 år, da vi flyttede fra Fyn, hvor familien havde boet gennem mange generationer.

Måske er det derfor, at jeg har været meget interesseret i at finde ud af noget om min fars familie. Jeg er som barn kommet meget hos min fars faster Martine Kathrine Nielsen Frausing og morbror Jens Laurits Jensen, der var gift med hinanden. Det var dem, der havde taget sig af min far og hans bror under deres forældres sygdom. Jeg kan også huske lidt om forskellige familiemedlemmer som vi har besøgt, da jeg var barn.

Motiv fra Grubbemøllen

Kort fra Martine og Laurits Jensen.

Mine tipoldeforældre havde 9 børn, hvoraf 2 døde før de blev et år. Men de 7 andre blev gamle. En døde som 65 årig og resten blev mellem 76

og 82 år gamle. Familien flyttede til Grubbemøllen i Svendborg i 1877, og alle børnene deltog i arbejdet i huset og virksomheden til de selv stiftede familie.

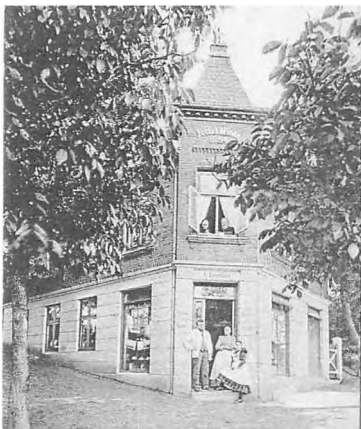
Familien hørte alle til i Valgmenigheden i Vejstrup ved Svendborg. Jeg har så fundet navne og data på alle disse søskende og deres familier på arkivalieronline.dk, i kirkebøgerne og på folketællingerne. Bortset fra de to yngste, *Johanne Larsen* og *Laura Jørgine Larsen*.

Og det er endelig her historien om postkortene begynder:

Jeg kunne se, at Laura Jørgine Larsen havde tre døtre, Karen Margrethe Birgitte Hansen, Henriette Jørgine Hansen og Eleonora Marie Hansen men jeg kunne ikke finde noget om dem i arkivalierne. Jeg satte derfor en annonce med navne og fødselsdata i Familie Journalens forum »Bruger til bruger«. Derefter fik jeg brev fra en dame i Tved uden for Svendborg, Emmy Jensen, der skrev, at Henriette var hendes mor.

Vi så nærmere kontakt, og det viste sig, at Emmy havde en guldgrube af postkort, 43 i alt, som hendes mormor, mor og mostre havde fået og skrevet i perioden 1907-1964. Desuden havde hun en viden om sin familie, som gjorde, at jeg fik mere »kød« på mine personers data. Emmy havde blandt andet også et billede af min far, fra hans konfirmation.

Fra teksten på postkortene kunne jeg følge de forskellige familiers besøg hos hinanden. Hilsener på fødselsdage, konfirmationer, sygdomme med mere. Jeg kunne desuden se personernes håndskrift. På et af kortene sad mine tipoldeforældre, Lars Jørgen Jeppesen og Anne Margrethe Nicolaisen i vinduet. De boede deres sidste år hos datteren Jutta, der står i døren med sin mand og datteren Margrethe Leonhardt. Jeg kan huske Margrethe Leonhardt fra min barndom. Hun boede stadig i huset, og videreførte familiens købmandsforretning.

Familien Adolf Leonhardt ved købmandsforretningen.

Men der var jo også en del kort, hvor man ikke umiddelbart kunne se hvem der havde skrevet dem. Der var en del kort fra Bertha, og en del fra Berta og Johannes. Emmy havde hele tiden undret sig over dette, da hun mente, at Bertha aldrig havde været gift. Dette mysterium løstes også ved postkortene.

På et postkort fra Berta fra Egebjerg Hede, læser jeg at: »lille Verner ikke har det godt«. Verner må være et lille barn, og kortet er fra 1921, så jeg brugte Krabsens stednavnebase, og fandt ud af, at Egebjerg Hede ligger i Kirkeby sogn i Svendborg Amt. Derefter søgte jeg i kirkebogen under fødte omkring 1915 og frem. Her fandt jeg Verner Knudsen, søn af Johannes Knudsen og Berta Johanne Olsen på opslag 62.

Verner var født den 21/9 1920. Derefter fandt jeg forældrenes vielse på arkivalieronline.dk, og kunne se, at det ikke var familie, da jeg jo også her

kunne se hvem forældrene til brudeparret var. Altså, mysteriet er løst for Emmy.

Der var en hel del kort fra min farmor Karen Margrethe, som hun havde skrevet til kusinerne og deres familier gennem mange år. Det var sjovt at se, hvordan min farmors håndskrift ændrede sig fra da hun var helt ung, til hun blev voksen.

Der var også mange kort fra Martine og Laurits Jensen, som jeg jo havde kendt som barn. Martine og Laurits Jensen havde begge en lærereksamen, og havde i en periode arbejdet som lærere på en dansk skole i Argentina. De havde også skrevet en del kort og breve i den periode, og Emmy kan huske at have set dem. Måske dukker de op en dag.

Jeg kan huske, at »onkel Laurits« altid blev bedt om at synge den argentinske nationalsang, når der var frokost med en øl og snaps. Jeg har stadig et par ting, de hjembragte fra Argentina. Blandt andet to konkylier, som jeg var meget fascineret af som barn.

Parti m. Kiosken v. Havnen Rudkøbing

*Kiosken ved
havnen i
Rudkøbing.*

Og endelig kom jeg på sporet af Johanne, da der var et kort fra Bertha, der havde besøgt Johanne og hendes familie i Rudkøbing i august 1922. Så kunne jeg følge den del af familien i folketællinger og kirkebøger. Og efter et besøg på arkivet i Rudkøbing, fik jeg kontakt med et af Johannes oldebørn, Preben, som jeg nu er ved at udveksle flere oplysninger med.

Alt dette har gjort, at jeg nu kan se, at de mange søskende har haft en meget tæt og god kontakt til hinanden gennem årene. Familieme har mødtes på kryds og tværs, og fætre og kusiner, altså i mine bedsteforældres generation, har også haft tæt samvær. Selvom mine bedsteforældre døde så tidligt, har jeg jo nu fået et større og mere positivt indblik i hvordan deres liv har været.

Og det er for en stor del på grund af, at Emmy havde gemt sin morders postkort.

PS. Emmy er i skrivende stund 87 år, og rejser til efteråret en tur til Namibia i Afrika, hvor en af hendes sønner har en farm.

Kortet der løste Emmys spørgsmål.

Familiens tugthusfange

Af Torben Schæfer

I april 2011 hørte jeg Ulrich Klug holde foredrag om kriminelle aner i Roskildeegnens Slægtsforskerforening. Da jeg hørte foredraget, var jeg endnu ikke belastet af kendskabet til kriminelle i min familie. Det siges dog, at man som slægtsforsker før eller siden finder en eller flere kriminelle forfædre, og nu er det også lykkedes for mig. Det er ikke alle, der har lyst til at berette om den slags sorte får i familien. Ham, jeg vil fortælle om her, er en bror til min tip-2-oldefar. Det er så langt ude i familien, at jeg selv højst kan have arvet småkriminelle gener fra ham, så derfor tør jeg godt fortælle om hans kriminelle løbebane.

Jens Christensen (døbt 2. december 1786, Gærum Sogn, Hjørring Amt) var søn af mine tip-3-oldeforældre, Christen Thomsen og Zidsel Povelsdatter, der boede på gården Lybershøj i Gærum Sogn. Der kan læses meget mere om familien andetsteds [1].

Her vil jeg koncentrere mig om Jens Christensens liv. I sin ungdom var han tjenestekarl på forskellige gårde i omegnen. Han gjorde sig ikke uheldigt bemærket bortset fra, at han i 1817 blev far til en "uægte" datter. Det indgik dog ikke i Jens Christensens planer at gifte sig med moderen, så han levede videre i mange år endnu som ungkarl.

Hans omskiftelige tilværelse sluttede i 1829, hvor den 43-årige ungkarl den 29. december blev gift i Torslev Sogn (Dronninglund Herred, Hjørring Amt) med den 42-årige enke, Anne Jacobsdatter (døbt 24. juni 1787, Hørby Sogn), fra Halden (eller Hallen) i Torslev Sogn. Hendes første mand var død året forinden, og derfor var der plads til Jens Christensen i husmandsstedet i Halden. Anne Jacobsdatter var for gammel til at ægteskabet med Jens Christensen resulterede i børn.

Ved folketællingerne i 1834, 1840 og 1845 var Jens Christensen husmand i Halden. Mariane Sørensdatter (født 26. november 1826, Torslev Sogn), der var Anne Jacobsdatters barn af første ægteskab, boede hos dem ved alle tre folketællinger. Det skulle siden vise sig at blive skæbnesvangert.

Ved folketællingen i 1850 boede Anne Jacobsdatter fortsat i huset, men Jens Christensen var spørløst forsvundet. Ulrich Klug havde i sit

foredrag gjort opmærksom på, at hvis en person pludselig var forsvundet ved en folketælling, kunne det være et tegn på, at den pågældende sad i fængsel. Ulrich havde dog talt for døve øren, for jeg overvejede slet ikke, at det kunne være forklaringen på Jens Christensens forsvinden. I min fortvivlede eftersøgning efter ham anvendte jeg som så ofte før en søgning på Google som sidste udvej. Ved at søge på “Jens Christensen i Hallen” fandt jeg frem til en afskrift af Torslev Sogns kirkebog, og den fik mig til at spærre øjnene op. Det fremgik, at steddatteren, Mariane Sørensdatter, der på det tidspunkt var 21 år, den 23. juli 1848 havde født en “uægte” datter, Johanne Marie. Den slags var så almindeligt, at det ikke umiddelbart burde være tragisk. Når det alligevel må betegnes som tragisk, skyldes det, at den udlagte barnefader ifølge kirkebogen var hendes stedfader, Jens Christensen, i Halden. Han var på det tidspunkt 61 år. Der er næppe tvivl om, at det var en begivenhed, der blev snakket meget om i Torslev Sogn i lang tid efter.

Først nu overvejede jeg, at Jens Christensen kunne tænkes at have været på ufrivilligt ophold andetsteds ved folketællingen i 1850. Og ganske rigtigt! Jeg fandt ham som tugthusfange i Tugt- og Forbedringshuset i Riddergade i Viborg. Min nysgerrighed var nu så stor, at jeg rejste en tur til Viborg i håb om at finde sagens akter på Landsarkivet. Det lykkedes heldigvis. Det viste sig, at både Jens Christensen og Mariane Sørensdatter var blevet retsforfulgt. Jeg forestiller mig, at sognepræsten i Torslev har indberettet dem til myndighederne. På grundlag af politiprotokollen og domprotokollen er der i det følgende givet et referat af retssagen. Grundlaget for retsplejen var dengang kong Christian 5.’s Danske Lov fra 1683 med tilhørende forordninger.

Retsforhør [2]

Mariane Sørensdatter blev afhørt den 30. august 1848. Hun fortalte, at hun en dag i efteråret 1847, hvor hendes moder var fraværende fra huset, opholdt sig i laden. Hendes stedfader, Jens Christensen, var kommet ind til hende. Han lagde hende ned på gulvet og tiltvang sig legemlig omgang med hende, selv om hun skreg og bad for sig. Siden da havde stedfaderen to gange haft legemlig omgang med hende inde i stuen på tidspunkter, da hendes moder var fraværende. Mariane Sørensdatter oplyste, at hun ikke havde kunnet gøre fysisk modstand, fordi hendes højre arm og ben lider af svækkelse.

Mariane Sørensdatter opgav sin alder til tyve år og nægtede nogensinde at have haft med andre mandfolk end stedfaderen at skaffe. Noget efter nytår mærkede hun, at hun var frugtsommelig, og den 23. juli fødte hun et pigebarn. Såvel dommer som retsvidner bemærkede, at de efter Mariane Sørensdatters måde at udtrykke sig på havde en formodning om, at hendes mentale tilstand ikke var i fuldkommen orden.

Derpå blev husmand Jens Christensen af Hallen afhørt. Han oplyste, at han sidste efterår tilfældigvis var kommet ind i laden, hvor hans steddatter var til stede. Han gav efter for sine onde lyster og gav udtryk for, at han ønskede at få legemlig omgang med hende. Da hun ikke modsatte sig dette, lagde de sig sammen ned i halmen. Han havde ikke brugt nogen som helst vold, og han forsikrede, at hun hverken skreg eller bad for sig. De havde derpå legemlig omgang sammen.

Siden havde Jens Christensen flere gange haft legemlig omgang med Mariane, indtil han ved juletid erfarede, at hun var frugtsommelig med ham. Han mente, at han ikke oftere end 4-5 gange havde haft med hende at gøre. Hver gang var det sket med hendes vilje og samtykke. Han erkendte at være fader til det af Mariane fødte pigebarn.

Jens Christensen oplyste endvidere, at Mariane var blevet ramt af et krampetilfælde, da hun var omtrent 8 år. Det efterlod en svækkelse i hendes højre side, så hun nu er næsten kraftesløs i højre arm og ben. Selv om hendes hukommelse er yderst svag, er hun dog ikke tungnem. Han fortalte endvidere, at hans hustru er rask og rørig og i stand til at tilfredsstille hans sanselige lyster. Mariane Sørensdatter blev derpå gjort bekendt med stedfaderens forklaring. Hun fastholdt, at den legemlige omgang var sket mod hendes vilje. Jens Christensen blev derefter belagt med arrest, og Mariane Sørensdatter blev løsladt.

Dagen efter, den 31. august, blev arrestantens hustru, Anne Jacobsdatter, afhørt. Hun fortalte, at hun, ca. to måneder før datteren barslede, fik mistanke om, at datteren var frugtsommelig. Datteren indrømmede, men ville ikke sige, hvem der var fader til barnet. Først efter barnets fødsel havde hendes mand, Jens Christensen, fortalt hende, at han var faderen. Anne Jacobsdatter havde indtil da ingen anelse haft om, at der var et sådant forhold mellem hendes mand og datter. Hun kunne ikke tro, at der havde fundet en voldtægt sted, da hendes mand var af en godmodig og fredelig karakter. Hun redegjorde for datterens sygdom. Adspurgt om datterens mentale tilstand udtalte hun: Mariane

er ikke tåbelig, men hun er heller ikke kløgtig, da hendes hukommelse er overmåde svag.

Den 4. september 1848 blev Jens Christensen igen fremstillet. Han forklarede om sin legemlige omgang med Mariane, at han ikke havde tænkt på at have med Mariane at bestille, førend lejligheden bød sig i laden. Her gav han sig til "at snakke for hende" og at føle hende på brysterne. Hun nægtede længe at ville have med ham at gøre, men efter en times tid fik han sin vilje med hende. Jens Christensen redegjorde endvidere for sit levnedsløb. Derpå blev han løsladt med påbud om, at han ikke måtte opsøge sin steddatter.

Ved et afsluttende forhør den 7. oktober 1848 blev der fremlagt en række attester og udtalelser vedr. de to anklagede. Jens Christensen tilkendegav, at den fremlagte dåbsattest omhandlede ham. Endvidere meldte han sygdomsforfald for steddatteren. Herefter var forhøret afsluttet, og Jens Christensen forblev løsladt.

Domsafsigelse

Ved Dronninglund Herreds ekstraret blev der den 1. februar 1849 afsagt dom i sagen [3]. Anklageren var prokurator Hansen, og forsvareren var prokurator Øllgaard.

Det fremgår af dommens præmisser, at begge de tiltalte har tilstået, at de i efteråret 1847 adskillige gange har plejet legemlig omgang med hinanden, og at dette har resulteret i det af tiltalte Mariane Sørensdatter fødte barn. Da Mariane Sørensdatter er Jens Christensens steddatter, må den af dem begåede forbrydelse ifølge lovens 6-13-14 og forordning af 23. maj 1800 henregnes til blodskam.

Jens Christensen er efter det oplyste den, der har forført steddatteren. Der refereres til to erklæringer fra henholdsvis distriktslægen og stiftsphysicus (dvs. embedslægen), som begge giver udtryk for, at Mariane Sørensdatters hyppige epileptiske anfald har lammet hende i den ene side og har indvirket svækkende på hendes åndsevner.

Stiftsphysicus konkluderer, at hun formentlig kan henføres blandt de fjollede. Hun må derfor antages at have været i en psykologisk ufri tilstand, der har gjort hende til et let bytte for forføreren. Lægen udelukker herefter, at hun har været juridisk tilregnelig. Retten konkluderer på dette grundlag, at Mariane Sørensdatter frifindes. Det refereres i dommen, at der foreligger fordelagtige vidnesbyrd om Jens

Christensens hidtidige liv, og at han ikke tidligere har været tiltalt eller straffet. Han har indrømmet at have haft legemlig omgang med sin steddatter, og han vil være at straffe for dette forhold. Under henvisning til lovens bestemmelser blev Jens Christensen idømt dødsstraf, og han blev endvidere dømt til at betale sagens omkostninger, herunder fem rigsbankdaler til både anklager og forsvarer.

Dommen blev herefter anket, men blev stadfæstet i landsretten i Viborg den 2. juli 1849 og i højesteret den 1. oktober 1849. Herefter var sidste udvej at søge kongen om benådning. Benådningsansøgningen resulterede i en skrivelse fra kong Frederik 7. skrevet den 31. oktober 1849 på "vort slot Frederiksborg" [4]. Det fremgår af skrivelsen, at kongen "efter at have taget denne sag med samtlige dens omstændigheder under allerhøjeste overvejelse" allernådigst eftergiver Jens Christensen den idømte dødsstraf, idet straffen bliver ændret til tugthusarbejde på kongens nåde i Viborg Tugt- og Forbedringshus. En straf "på kongens nåde" var en straf på ubestemt tid, indtil der evt. kom en benådning fra kongen.

Det juridiske grundlag for retssagen mod Jens Christensen og Mariane Sørensdatter:

Kong Christian 5.'s Danske Lov fra 1683 [5] (uddrag)

6. bog, Om Misgierninger

13. Kapitel: Om Løstgængighed

Artikel 14:

De, som sig i de forbudne Leed imod Guds Lov, enten i Blod, eller Svogerskab, forsee, straffis paa deris Liv, og derforuden, saa fremt samme Blodskam er begangen baade med Fader og Søn, eller baade med Moder og Daatter, eller af Fader med Daatter, eller af Søn med Moder, da skulle Kroppene, naar de halshugne ere, kastis paa een Ild og opbrændis.

Forordning af 23. maj 1800, at visse slags bevillinger, der hidtil have været udfærdiget fra Kancelliet, skal afskaffes og anses unødvendige [6] (uddrag)

Ægteskaber imellem Beslægtede og Besvogrede, i de Grader, som Fr. 14 Dec. 1775 2 § erklærer at være tilladelige, maae herefter indgaaes, uden at de vedkommende dertil behøve at søge Bevillinger. Derimod

skal Ægteskaber være aldeles forbudne i enhver Grad af Slægtskab eller Svogerskab i op- og nedstigende lige linie, saavel som den første Grad i Sidelinie; efterdi Sammenleie imellem saadanne Personer er Blodskam, og en Forbrydelse, som drager Livsstraf efter sig. Til Advarsel for enhver, og paa det at ingen skulde, af Vankundighed, begaae en saadan Misgierning, igientages derfor hermed paa det alvorligste Lovens Forbud imod Ægteskab og Sammenleie imellem Forældre og deres Afkom, Stif-Forældre og Stifbørn, Svigerforældre og Svigerbørn, samt alle disses Afkom i nedstigende Linie, uden Undtagelse, saa og imellem Sødskende. I henseende til Ægteskaber med Broders, eller med Farbroders og Morbroders, Enke, da maae saadanne eiheller tilstædes, med mindre Kongen selv dertil giver særdeles Bevilling.

Den 29. november 1849 om eftermiddagen blev Jens Christensen indsat som tugthusfange i Viborg Tugt- og Forbedringshus [7]. Man skelnede dengang mellem tugthusfanger og forbedringshusfanger. Tugthusfanger var dømt for alvorlige forbrydelser, hvorimod forbedringshusfanger var dømt for lettere forbrydelser som f.eks. tyveri.

Rets sagen havde ikke gjort Jens Christensen gråhåret. Det fremgår af fangeprotokollen [8], at han havde mørkt hår, bleg ansigtsfarve, og at han havde det særlige kendetegn, at han havde mistet sit venstre øje. Det kan være årsagen til, at hans forklaring i retsforhøret var noget enøjet.

Ved folketællingen i 1850 var der i Viborg Tugt- og Forbedringshus i alt 216 fanger, hvoraf kun 37 var tugthusfanger. Jens Christensen adskilte sig fra hovedparten af fangerne ved sin alder, idet under 10 % af fangerne var over 60 år. Af de 216 fanger var 152 mænd og 64 var kvinder, så der var ikke indført ligestilling mellem kønnene.

Jens Christensen må formodes at have råbt hurra på kong Frederik 7.'s 44 års fødselsdag. Frederik 7. var født den 6. oktober 1808, og den 6. oktober 1852 blev Jens Christensen "med justitsministeriets samtykke i anledning af Hans Majestæts fødselsdag overflyttet til forbedringshuset" [7, 8].

Tugthusopholdet var ikke godt for Jens Christensens helbred. Det fremgår af fangeprotokollen, at han var indlagt på sygehuset en uge i august 1850, og at han i 1852 igen var indlagt fra 14. juni til 4. august [8]. Hans helbredstilstand kan tænkes at have været medvirkende til, at han blev overflyttet fra tugthus til forbedringshus.

Det ville være forståeligt, hvis Anne Jacobsdatter havde valgt at blive skilt fra Jens Christensen, men hun var den trofaste hustru, der holdt ud, selv om hun muligvis ikke længere holdt af. Det er uvist, om hun overhovedet har set sin mand efter, at han blev indlogeret i Viborg Tugt- og Forbedringshus, for Jens Christensen endte sine dage i tugthuset. Viborg Tugthus havde sin egen kirkebog. Det fremgår af denne, at "Jens Christensen, forbedringshusfange, født i Gjerum Sogn, hjemmehørende i Torslev Sogn, gift, 66 år" døde den 8. september 1853. Ifølge fangeprotokollen lå han på sygehuset i en uge inden sin død [8].

Det var så den foreløbige afslutning på min families kriminelle løbebane, hvis man ser bort fra min egen ulovlige kopiering af et par cd'er. Det ville have føltes mere som en rigtig krimi, hvis det kriminelle islæt i min slægtshistorie havde været en morder i stedet for en ussel seksualforbryder, men man kan jo ikke selv bestemme over sin fortid. Jeg må så håbe på, at der er tale om en morder næste gang, jeg savner en af mine forfædre ved en folketælling.

Litteraturliste

1. Torben Schæfer: Min slægtshistorie, Bind 2, Vendelbobønder og andet godtfolk, Om min farmor, Jensine Marie Sørensen, g. Schæfer (1884-1966), og hendes forfædre, 2012, 487 sider (kan lånes via www.bibliotek.dk)
2. Politiprotokol, Dronninglund Retskreds, 1846-48
3. Sæby Købstads og Dronninglund Herreds domprotokol, 1848-1858
4. Viborg Tugthusarkiv, sagsmappe vedr. fange nr. 5497
5. Kong Christian 5.'s Danske Lov fra 1683, <http://bjoerna.dk/DanskeLov/>
6. Chronologisk Register over de Kongelige Forordninger og Aabne Breve, samt andre trykte Anordninger, som fra Aar 1670 af ere udkomne, tilligemed et nøiagtigt Udtog af de endnu gjeldende, for saavidt samme i Almindelighed angaae Undersaatterne i Danmark og Norge, forsynet med et alphabetisk Register ved Assessor Jacob Henric Schou, Kæmmereer ved Øresunds Toldkammer. XIII Deel. Som indeholder K. Christian VII Frr. fra 1800 til 1803. Kiøbenhavn, 1804
7. Viborg Tugthusarkiv, protokol over fanger, 1835-1853
8. Viborg Tugthusarkiv, protokol over mandsfanger, 1849-1853

Fra Ramsø og Tune Herredsting

Af Kirsten Printzlau

»Christian Simonsen Mørck bevilges allernaadigst herretsskriver tjenesten i Ramsø og Tune herreder i Sielland 1722« - men tingbogen findes først fra 1737.

»Fredagen d 25de Juni 1745:

Stevner Herredskriver Christian Mørch af Salløv, Hans Bendsen tjenende Hans Jensen i Salløv. Som Natten imellem den 11 og 12 Juni, sammen med Jens Joensen og Kirsten Nielsdatter og Anne Rasmusdatter var sat til, at vaage over nogle klæder, som var lagt til bleg i enghaven strax ved byen Salløv, og da kom herredskriver Mørchs søn Simon, et barn paa 10 til 12 aar, tillige med tvende andre smaa drenge af byen, til dem paa Hans Pedersens bleeg=plads, og de spøgede og legede til sammen med Hans Bendsen og de andre. Da tog Hans Bendsen et bælte baand fra en af Pigerne og bandt dermed Sr Mørchs søn Simon og en af de andre smaa drenge sammen om livet, og med Jens hjælp, tog han dem begge drenge i baandet paa sin ryg, og gik nogle faa trin omkring med dem, og sadte dem saa igen ned paa fødderne, hvorefter de sammenbundne gik og legede noget, og da disse børn begærede at løses, løste Hans dem fra hver andre og flyede dem selv baandet i hænderne, hvormed disse 2de bandt sig og det 3de barn, som var med, igen tilsammen om deres liv og legede, til de løste sig selv igen. Derefter løb de gamle med de unge, omkring og under leg slog de, huerne af hver anden.

Siden tog Hans Bendsen og Jens Joensen et heste dækken, som de havde med sig og spurgte drengene om de vilde svinged der udi, og svarede da Sr Mørchs søn Simon dertil Ja og sadte sig selv op i dæknets, som de da svingede længe, og siden efter de andre to drenge. De var da saa kommen imod en liden bæk i engen, 3 engparter fra Hans Jensens eng hvor blegetøjet laa. Da Hans igen spurgte drengene om de svinges i dæknets, Simon sagde nej, jeg vil ikke svinges »I vil kaste mig i vandet« og løb fra dem. Da sagde Hans til ham ved ed, at han ikke var

gal og vilde kaste ham i vandet ved midnatstide. Saa var Simon villig og satte sig selv op i dækkenet og da svingede de ham, indtil Hans slap dækkenes begge hjørner, ved den ende han havde fat i, og da slap Jens ogsaa sin ende, mens Simon blev paa dækkenet, som endte i bækken. Hans og Jens gik derfra til klæderne paa engen og Simon kom strax efter, saa som han af sig selv op stod af bækken, som var tilgroet med græs, han kom grædende og ville gaa hjem, men de to andre drenge løb efter ham og fik ham tilbage igen. Og de blev da alle samlede paa Hans Pedersens eng indtil i morgenstunden en halv anden time før solens opgang, hvor Simon gik alene fra dem hjem og da passerede intet videre.

Næste aften da kalene og pigerne, igen var paa blegdammen at vogte klæderne, da kom Herredskrivers Mørchs Kæreste ned til dem, hvor hendes datter Maren, som i forvejen var kommen derned, gik hende i møde, hvorefter de begge var kommet ned til dem, og da sagde Mørchs kone til Hans Bendsen, at det ikke smukt af ham at behandle hendes barn saadan og kaldte ham for en hunds skie og luus=hund, Hans svarede: Dieflen skal anname din tæve og føre dig hjem paa tvien, hvorefter hun spurgte ham, om hun havde drukket dus eller vogtet svin med ham? Derefter stødte Hans hende for brystet og tog en pisk og holdt hendes øren, lige som han vilde slaa hende, de andre sagde til ham, at han ikke maatte slaa hende og han sagde, da at han ikke ville gøre det.

Retten som fandt at denne paa stevnede sag ville blive vitløftig og bekostelig for parterne og synes at samme i begyndelsen var startet af venlig leg og spøg imellem gamle og unge, og at just ikke nogen ondskab derunder skulle kunde være intenderet, foreholt begge vedkommende, at det var bedst de lod sig forene og undgik videre proces, og som Hans Bendsen, for uden den havende formoding af vidnerne, ikke kunde nægte at Sr Mørchs barn var faldet i bekken ved passeret spøg, som for faderen kunde synes noget utaalelig, saa ville retten raade at Hans Bendsen for saadan utidig leg med børn at sone sig med Sr Mørck ved at forsikre og hans u tiltalt og u angreben efterdags og betale de allerede paa sagen anvendte omkostninger, samt en liden kiendelse udi de fattiges bøsse. Hans Bendsen forsikrede herefter at han vil følge rettens raad.

Fredag 16 Juli Frafalder Herredskriver Mørck, siden Hans Bentsen nu har præsteret sit til forlig gjorte andbud.«

1618-1818 1818
C. Mørck, Herredskriver, sig mig om, om Eder
Lægs Majts allernærmestdædigste at
indkaldte mig allernærmestdædigste
Supplicere med allernærmestdædigste,
og imidlertid Bøn om at I kunne
givesse det som I ønske om i Tjene
Herred i Nørre Lyngby, Majts Land
Seeland, mig allernærmestdædigste
givesse til Eder og fald for mig med
Kærlig hilsen og Troskab Bønnen,
spørker om Eder glæde mig allernærmestdædigste
Eder om Eder Lyngby samt om Eder
Lægs Majts mig om alle Gælder og
Om allernærmestdædigste for mig om af

Ribben Lyngby
Dud 22 Junj 1722.

Eder Lyngby Majts

Allernærmestdædigste

1722
Christian Smørsen Mørck

Christen/Christian Ryberg Munch

Af Hanne Thøgersen

Min tip-2-oldefar er med i nogle begivenheder og på nogle steder, som kan have almen interesse. Derfor er dette et notat både om ham, så godt som jeg nu evner at finde relevante arkivalier, og om begivenheder og steder, hvor han findes – Slaget på Anholt, slaget ved Sehested, Kgl. Frederiks Hospital.

Vi begynder med hans egen beretning om hans opvækst, således som den er fundet i en kladde til indberetningen til hans overordnede (Rigsarkivets Håndskriftsamling. Fanny Ulfbeck):

»Efter deres Exelenses Befaling er det, at jeg derhos underdanigst vover i Korthed at opgive de vigtigste Begivenheder af mit hidtilværende Levnedsløb. Jeg er født 14. Oktober 1786, er Søn af Søren Munk, daværende Forpagter på Randrup Hovedgaard i Aalborg Amt. Den 1ste Oktober 1796 blev jeg indsat i Viborg Katedralskole, for der at tæres og øves til videre fremgang på Musernes Bane. Men da mine Forældre manglede Evner (penge) til i Fremtiden at assistere mig paa denne Bane, saa maatte jeg forlade samme, medens jeg endnu var Dicippel i øverste Klasse. Jeg valgte derpaa den militære Løbebane, blev 5. Maj 1801 engageret ved Jyske Infanteriregiment på Avantage, dog for det første en gemen Grenaderers Nummer og Lønning.«

Her supplerer jeg lige med oplysningen om, at han 20.4.1800 bliver konfirmeret i Viborg Domkirke og ved folketællingen 1801 findes i Viborg: 15 år, skolediscipel, logerende St. Mathisgade 42.

»Jeg avancerede snart til Corporal, og 15. September 1803 blev jeg udnævnt til Frikorporal, blev derefter indsat i det Holstenske Militære Læreinstitut, hvorfra jeg under 27de September 1805 blev demiteret som Fænrik ved Oldenborgske Infanteriregiment. 1806 bivaanede jeg en Affære med de Franske ved Stökkendorf, som varede omtrent en ½ Time. 27.3.1811 var jeg som 1ste Adjudant hos den da dræbte Major von

Melstedt i Bataillon [Bataljen] paa Anholt mod den derværende engelske Besætning. Blev med flere Fangne. Men jeg, skøndt Korporal-adjutant, blev holdt fangen i flere Maaneder, fordi jeg paa Valpladsen vilde dræbe og undvige en af mine Overvindere».

Her bryder jeg ind med oplysning fra Sten Krarup: Munch var kort før ekspeditionens afsejling fra Djursland blevet udpeget som adjutant for ekspeditionschefen, major Ketil Melsted. Egentlig var han ansat ved 3. Jyske Infanteriregiments annekterede bataljon IV; derfor havde han sin oppasser, Christen Jacobsen Fristrup, med derfra. Efter at alle de andre tilfangetagne danske officerer var blevet udvekslet med englændere eller frigivet på æresord, blev Munch og Hagemann tilbage på øen for at føre underofficererne og de menige retur til Jylland.

Og så noget om og baggrunden for bataljen på Anholt, som af kong Frederik VI blev kaldt » Ekspeditionen til Anholt«

Kanonbådskrigen 1807-14:

Efter englændernes bombardement af København i 1807 overgiver byen sig den 7. september. Som led i kapitulationen overgives den danske flåde og alle dens magasiner betingelsesløst til englænderne, som den 20. oktober sejler bort med 15 linjeskibe, 15 fregatter og syv brigger samt et antal mindre fartøjer.

Herefter har englænderne totalt herredømme i de dansk-norske farvande og kontrollerer vejen til Østersøen. For englænderne er det vitalt for vedligeholdelse af flåden at kunne hente tømmer, tjære, mastetræ og hamp fra østersøområdet, først og fremmest Pommern. Englænderne lader derfor en relativ stor flådestyrke forblive i de danske farvande for at sikre konvojsejladserne fra Østersøen.

For danskerne er det problematisk ikke længere frit at kunne bevæge sig mellem øerne, og den meget nødvendige forsyningsforbindelse til Norge bliver klippet over eller i det mindste gjort vanskelig. Kampen om at kunne gennemføre transporter over havet bliver en slags guerillakrig til søs udført af de såkaldte kanonbåde/joller og kanonchalupper.

Disse fartøjstyper var et led i en plan til det danske og norske kystforsvar, som nogle år forinden var påbegyndt. I 1807 var der bygget 10 både, hvoraf de 5 befinder sig i Norge og forbliver på danske hænder og 5 befinder sig i København og derfor overgår til englænderne. De sættes nu i masseproduktion. Bådene kan ikke hamle op med de sejlkrigsskibe, der eskorterer de engelske konvojer, men taktikken er, at man følger konvojerne, og hvis vinden løjer af, så angribe de stilleliggende skibe som en flok ulve. På kanonbådene skal chefen udvise initiativ og handlekraft og hurtigt kunne udnytte situationen. De udvikler en ekstrem selvstændighed – måske lidt for meget, som det viser sig ved ekspeditionen til Anholt.

Ekspeditionen til Anholt:

Indtil 1809 er englænderne allierede med Sverige og kan imødegå Napoleons fastlandsspærring ved at anvende de svenske havne. I 1809 skifter Sverige side og Anholt bliver af stor betydning for englænderne som forsyningssted og ankerplads, og i maj 1809 besætter de Anholt. Kontrollen med Anholt fyr er den primære mål for besættelsen, og det er omkring fyret der opføres et ganske omfattende fæstningsbyggeri, kaldet Fort Yorke.

Planer om at generobre øen følger snart efter, og 5. oktober 1809 godkender Frederik VI planen og sender fra Kiel et meget detaljeret direktiv:

1. Major v. Melsted beordres til at kommandere ekspeditionen med 350 mand af Jydske Skarpskyttekorps 2den bataljon og med 50 mand jægere, som Du (chefen for Generalkommandoen for Nørrejylland, general Carl Tellequist) tager andetsteds fra.
2. Ekspeditionen understøttes af 2 kanon chalupper og 4 joller fra Fladstrand [Frederikshavn], samt 6 chalupper fra Samsø og Århus, der under anførsel af deres officerer kunne afgive omtrent 272 mand til deltagelse i foretagendets lykkelige udførelse. Roflotillen og hvad der videre hører til under transporten skal stå under sø-premierløjtnant Tuxen eller Falsen og denne officer aftaler operationsplanen med major v. Melsted.
3. Ekspeditionen foretages fra Grenaa som det dertil mest passende sted.

4. En fladgående jagt overfører proviant for nogle dage, ligesom nogle lignende fartøjer skulle følge efter til troppernes transportering tilbage.
5. Artilleriløjtnant v. Gyldenfeldt med 12 artillerister følger ekspeditionen for at kunne assistere, når batterierne erobres.
6. Hver mand medgives 40 eller 60 patroner, om de kunne føre et så stort antal hos sig, hvorimod ammunitions-karrer ikke medtages, og Når øen er indtaget, skulle alle batterier demoleres, fyrtårnet sprænges i luften; hvad der kan medtages af skyts og ammunition overføres og resten gøres ubrugeligt, hvorefter hele ekspeditionen igen returnerer.

Både i 1810 og 1811 sendes folk til øen på opklaring og rekognoscering og den 26. marts 1811 indledes ekspeditionen – men allerede fra indskibningen synes det at gå galt og helt galt går det ved ankomsten til Anholt, hvor de to søløjtnanter Jørgen Conrad de Falsen og Carl Holsten beslutter staks at lade deres matroser rykke frem og dermed tilsidesætte major v. Melsteds ledelse og planer. Matrosernes fremrykning bliver opdaget af englænderne, før Melsteds forreste kompagni kommer frem. Resultatet er, at ekspeditionen mislykkes, 36 danskere falder, herunder major Ketil Melsted, og 396 mand bliver taget til fange. Falsen ankommer allerede den følgende dag, den 29. marts, til København og afleverer en skriftlig rapport til admiralitetet og til generaladjutantstaben – og dermed til kongen. Generaladjutantstaben lader rapporten trykke og offentliggøre – og dermed bliver det Falsens forklaring, der bliver »sandheden«.

Først ca. 30 år senere kommer det i en offentlig polemik frem, at det krigsråd, som Falsen hævder fandt sted inden overfarten, ikke har fundet sted – det får Christian Ryberg Munch til at fare i blækhuset. I det sidste indlæg i den offentlige polemik skriver han: »Således omtales et krigsråd, som skal have bestået af major Melsted, premierløjtnant Falsen, kaptajn Prydz og sø-premierløjtnant Holsten, af hvilke fire personer kun fortælleren selv er i live. Men det må dog synes højst besynderligt, om der virkelig skulle være holdt et krigsråd, uden at i det mindste landstyrkens næstkommanderende, kaptajn Borgen, var til stede, og uden at jeg, som korpsets adjutant, fik et eneste ord derom at vide, hverken dengang eller senere.«

Christian Ryberg Munch synes at blive i området og deltage i kanonbådskrigen. Han fortsætter indberetningen til sin overordnede »1812 den 4. August fratog jeg 5 engelske Barkasser, fem af dem ved Ebeltoft Vig, hvor jeg naadigst var anbetroet Kommandoen, tagne fortøjer, idet jeg satte mig med mit Detâchement i smaa Sejlbæde, for under Dækning af 4 Feltkanoner at afskære Fjenden, som havde Modvind, Udsejlingen af Vigen. Jeg vedblev fra om morgenen mellem 2 og 3 indtil om Eftermiddagen Kl. 5 at engagere Fjenden af og til, da det endelig lykkedes mig at faa de tagne skibe tillige med 3 engelske Barkasser, der ikke kunde fly da deres Barkasser var boret i sænk af mine paa landet placerede Feltkanoner, der tillige med mit i Bædene havde Mandskab og Musketteri dræbte flere Fjender, dem vi saa begrove Dagen efter på Øen Hjelmene«.

Om han fortsætter sin beretning: »I 1813 blev jeg ifølge allerhøjeste Befaling amat at gøre Tjeneste ved Oldenborgske Infanteriregiment, som da med flere Regimenter var givne de franske som auxiliære Tropper. Jeg bivaanede flere affærer mod Fjenden. – Men også Affæren ved Sehested 10. December 1813, hvor jeg kommanderede Blænkerne og et Kompagni af mit Regiment mod Fjenden. – Det lykkedes mig at trænge ham ud af Skoven. Jeg forfulgte ham til Gaarden Sehested, den jeg besatte, skønt efter af have mistet mange breve [mon ikke der skal stå »brave«] mænd«

Slaget ved Sehested 1813

Efter Napoleons nederlag i Rusland forsøgte russerne at overtale Danmark til at vende sig mod Napoleon, mod at Danmark afstod Trondheim Stift til Sverige og til gengæld efter krigen fik territoriale compensationer i Nordtyskland (alt sammen noget, der først ville blive afgjort efter en kommende fred). Frederik 6. har derfor ikke andet valg end igen at slutte sig til Napoleon, og denne gang kommer han ikke uden om egentlig krigsdeltagelse. Danmark forpligter sig til at erklære Frankrigs fjender krig og at stille et korps på 12.500 mand. Våbenhvilen ophører august 1813 og det danske troppekontingent med ca. 11.000 mand, benævnt Auxiliærkorpsset, sættes på krigsfod under ledelse af kongens svoger prins Frederik af Hessen, underlagt 13. franske armékorps.

Den 9.12.1813 afskæres forbindelsen mellem de franske og danske tropper, således at de danske tropper står alene i Holsten. Den 10.12.1813 vælger prins Frederik af Hessen at marchere mod Rendsborg

for at være i sikkerhed i den stærke fæstning, Dette vil betyde, at man vil møde stor modstand, og der er her, at danskerne får deres sejr, fordi det ved Sehested lykkes at slå svenskerne tilbage, hvorefter terrænet nord og vest for Ejderen er i danskernes hænder, og i løbet af natten når Auxiliærkorpsets hovedstyrke Rendsborg.

Om slaget ved Sehested skriver Arne Stevns: »Nordøst for Sehested, ved Landsbyen Holtensee, stødte vort Korps paa to tyske Batailloner, som hurtigt kastedes mod Vest og forfulgtes. Hovedstyrken gik mod Sehested for at kaste, eller bryde igennem, de fjendtlige Regimenter dér. Prins Frederik havde handlet saa hurtigt og energisk, at han ramte General Wallmodens Tropper, inden de endnu var sammendraget. Vore Soldater fejede Modstanden til Side og tog Sehested i et rask Stormangreb, hvorpaa de afviste gentagne fjendtlige Modstød. Efter af Wallmoden havde fået Forstærkninger, angreb han under Forsøg paa at omfatte de danske Enheder: men han blev paany kastet tilbage med store Tab. Da vort Rytteri i Forbindelse med tililende Fodfolk dristigt udnyttede Tummelen, efter af Fjenden var slaaet tilbage, endte Kampen med de tyske Troppers Flugt i betydelig Uorden og under energisk Forfølgelse af vore Tropper. Hele vort Tros paa omved 400 Køretøjer blev uskadt ført gennem Sehested mod Rendsborg. To Brigader fulgte straks efter, mens den tredje, under General L'Allamand, blev Natten over paa Valpladsen og næste Morgen marcherede til Rendsborg. Fjendens Tab var 2000 Mand, hvoraf 630 Fanger. Vore Tab var 550 Mand, faldne eller saarede. Kampen blev et af disse Krigsaars faa og derfor dobbelt lysende Hædersminder. Vor Hærs Aand, dens Mod og Mandstugt havde paany staaet sin Prøve, og Prins Frederik af Hessen havde vist sig son en fortrinlig Fører.«

Hvad sker der så med Christian Ryberg Munch?

»Men her blev jeg, ved et gennem Brystet erholdt Riffelskud sat ud af Kraft til videre at kunne kommandere det mig som Premierløjtnant anbetroede saa særdeles ærede Kommando, da jeg som halvdød blev bragt tilbage af mine brave underordnede Mænd. – Jeg kom derefter om Natten til Hospitalet i Rendsborg, men er og bliver dog efter al Sandsynlighed paa en maade en Krøbling, da Kuglen, som endnu sidder indvendig i den bagerste Del af Brystet og forvolder mig mange tunge Lidelser, ej kan udskydes«

Beretningen underskrives i København den 16. august 1815 af Christian Ryberg Munch, nu Kaptajn for 3. Regiment 4. Bataillon og Ridder af Dannebrog.

Vi kan af udnævnelsen se, at han i 1815 har opholdssted i Ålborg. I 1819 er han imidlertid blevet branddirektør i Vejle, og opholder sig i Vingsted Mølle i forbindelse med sit forestående bryllup.

Den 11. april 1819 gifter han sig med den 20-årige Sophie Cathrine Reventlow, naturlig datter af grev Conrad Georg Reventlow til Sandbjerg og Marie Sophie Brag.

3/4 år senere er han tilbage i Bredsten som forlover for den jævnaldrende Jørgen Nielsen Steensen, da denne gifter sig med Christian Rybergs svigermor, Marie Sophie Brag. Jørgen Steensen er Dannebrogsmænd, har deltaget i krigen under Prinds Fredrich af Hessen. Kender de to mon hinanden derfra!

Christian Ryberg Munch og hans hustru bor i Vejle og får over de næste 12 år 7 børn - 4 drenge og 3 piger.

I 1832 modtager Danske Kancelli en ansøgning fra Christian Ryberg Munch og inspektør Binderup på det Kongelige Frederiks Hospital om at de to må bytte embeder. (Hvor sædvanlig eller usædvanlig en sådan fremgangsmåde er, ved jeg ikke).

Danske Kancelli sender ansøgningen til hospitalets direktion for udtalelse. Den 28. oktober 1832 giver direktionen besked til De Herrer Major og Branddirektør Munch, Ridder af Danneborgen og Inspektør Binderup:

Ifølge De Herres Forlangende til os i Skrivelse af 25 d. M. tilkjendegiver vi Dem hermed, at vi, i Tilfælde af at Hans Majestæt Kongen allernaadigst bifalder vor, paa Deres allerunderdanigste Ansøgninger grundede Indstilling, om at det maatte tillades Dem at ombytte Embede med hinanden, aldeles intet for vort Vedkommende har at erindre end at Ombytningen udsættes indtil 1ste July 1833.

De to ansøgere - Munch og Binderup - svarer dagen efter:
Ligesom den Kongelige Direction for Frederics Hospital i Skrivelse til os af Gaar Datum, som vi herved har den Ære at fremsende, har paa vor derom indgivne Begiering, tilmeldet os, at Kunne for Sit Vedkommende aldeles intet havde at erindre end, at Tiden for Ombytningen af vore Embeder udsættes indtil 1ste July næste Aar, saaledes haaber vi og

at det højkongelige Danske Cancellie ei heller derimod maatte have noget, hvorom vi herved gives os den underdanigste Frihed at ansøge

Den 22. november 1832 kan aftalen så underskrives og sendes til Danske Kancelli:

Overensstemmende med det kongelige Danske Cancellies Skrivelse af 30te October d. Aar har vi udfærdiget Bestalling for forhenværende Branddirekteur i Veile Amt, Major og Ridder af Dannebrogen, Christian Ryberg Munk, til at være Inspekteur ved Frederiks Hospital, hvilken bestalling vi herved har den Ære at lade følge, for at den kan blive forelagt Hans Majestæt Kongen til allerhøjeste Confirmation. - Vi tillader os derfor at bemærke, at der i bestallingen ingen Tid er nævnt ved hvilken Embedet skal tiltrædes, idet vi ikke har erholdt Underretning om, hvorvidt den af Major Munk og Inspecteur Binderup ansøgte Tilladelse til at dem dem bevilgede Ombytning af Embeder maatte udsættes til 1 Juli næste Aar, er meddelt Directionen for det kongelige Frederiks Hospital den 22de November 1832

Juli 1833 forelægges ekspeditionen til kongen, Frederik 6's underskrift: *Vi have Forsynet indbemeldte Confirmation og Bestalling med Vor allerhøjeste Underskrift, og bifaldt Vi derfor allernaadigst, at Major Munk og Inspekteur Binderup først Tiltræde Deres nye Embeder, respective som Inspektion ved Frederiks Hospital og som Branddirekteur i Vejle Amt*

Det kongelige Frederiks Hospital mellem Bredgade og Amaliegade
Hospitalet blev oprettet i 1756, og var det første egentlige sygehus, som kun modtog syge, der kunne plejes og behandles for at blive raske. Tidligere hospitaler og de hospitaler, der på den tid fandtes i København, var først og fremmest fattighuse for syge og gamle. Situationen i 1756 var den, at der blev flere og flere fattige syge og invalide, som ikke kunne arbejde og forsørge sig selv. For en stor del af Københavns befolkning var dette en risiko. Småhåndværkere og småhandlende, gifte svende, arbejdsmænd, bude, kuske osv. tjente nok til at få mad på bordet og tag over hovedet, så længe de var i arbejde. Men når sygdom ramte arbejdsevnen, gik der ikke mange dage, før spisekammeret var tomt, huslejen et problem og penge til behandling og medicin en umulighed. Med Det kgl. Frederiks Hospital skulle denne onde cirkel brydes. De, der kunne helbredes ved en indsats i rette tid, skulle helbredes, inden

den akutte sygdom havde ført til varig uarbejdsdygtighed. Kravene til patienterne var, at de skulle være helbredelige, måtte ikke lide af »veneriske sygdomme, børnekopper, skab, spedalskhed, galenskab eller nogen slags inkurabel sygdom«. De skulle have forsørget sig selv før sygdommen, men ikke have andre muligheder for at blive forsørget under sygdommen. De skulle bo i København, for meningen var netop at stimulere hovedstadens økonomiske blomstring.

Hospitalet blev ikke finansieret af skatter, men af indtægter, der traditionelt var kongens personlige. Frederiks Hospital blev indrettet på den måde, at udvalgte syge ved kongelig nåde symbolsk blev optaget i den kongelige husholdning til fri kost og pleje. Indlæggelse skulle ikke være æreløs fattighjælp, men en ærefuld kongelig nåde, hvilket fik særlig stor betydning i 1800-tallet, hvor fattighjælpsmodtagere tabte en række rettigheder, blandt andet valgret og forældremyndighed over børn. Hospitalet skulle yde den bedste indsats på tidens betingelser både med lægelig behandling, mad, renlighed og pleje.

Ud over disse »kongelige gæster« måtte hospitalet optage op til en sjettedel militære, der skulle betale med deres løn, og 20 tjenestefolk, svende eller læredrenge, som deres herskab skulle betale for. Hospitalet fik tilladelse til også at tage andre betalende københavnere ind, hvis der var plads nok, fra 1772 også enkelte udenbys patienter mod betaling, hvis de trængte til betydelig kirurgisk hjælp.

Hospitalets kapacitet viste sig snart for lille i forhold til en stadig større efterspørgsel, og byens fattigvæsen indrettede en sygehusafdeling ved Almindeligt Hospital i Amaliegade, selv om det ved indvielsen i 1769 havde været tænkt som en klassisk lemmestiftelse.

I 1800 havde Almindeligt Hospitals sygehusafdeling 300 sengepladser mod Frederiks Hospitals 270. Frederiks Hospital måtte ikke tage flere patienter ind, end det kunne behandle ordentligt. Almindeligt Hospital skulle modtage alle og måtte så behandle de indlagte, så godt som økonomien og personalets kræfter rakte.

Da Christian Ryberg Munch tiltræder som inspektør i 1833, styres hospitalet af en direktion. Inspektøren har ansvar for korrespondance og regnskabsvæsen. En økonom har bl.a. ansvar for bespisningen af patienterne. Ægteparret flytter med 6 af deres børn ind på Frederiks Hospital, Amaliegade 142. På hospitalet bor også 2 professorer og deres familier, samt en kontrollør.

Den næst yngste søn er sendt som plejesøn til mormoderen og Jørgen Nielsen Steensen på Vingsted Mølle i Bredsten. Der er ikke noget usædvanligt i, at et barn optages hos andre i familien, f.eks. hvis plejefamilien ikke selv har børn. I 1834 får ægteparret så endnu en søn, men ved slutningen af 1835 dør hustruen Sophie Cathrine og endnu en søn sendes som plejesøn til Vingsted Mølle. Ved folketællingen 1840 bor Christian Ryberg Munch stadig på Amaliegade 142 med 5 børn, en husbetyrerinde og en guvernante, 2 tjenestepiger, 2 copister og den enes hustru. Ved folketællingen 1845 er han pensionist og bor nu Stormgade 205, 1. sal med sine 3 døtre og den yngste søn, en husbetyrerinde og en tjenestepige + en logerende. Den 28. januar 1846 gifter han sig i Vor Frelser kirke med Birgitte Marie Christensen, !! Nielsens fraskilte hustru, 34 år gammel.

I 1850 bor han på Vimmelskiftet 25, 1. med sin hustru på 39 år, 2 døtre på 26 og 21 år og den yngste søn på 16 år + en tjenestepige.

7 år senere dør han, 71 år gammel, på Frederiks Hospital. Bopælen er Sankt Pederstræde 105. Han begravnes den 14. juni på Garnisons kirkegård. Ved skifteforretningen møder vi hans enke og hans næstældste søn, der som det eneste af hans børn har bopæl i København.

Aar 1857 den 13de Juni indfandt skiftekommissionen sig ved Fm. Christensen og skifteskriveren ved Copist Philipsen med Betjenten Gudum i St. Pederstræde No. 105. for at foretage skifte efter pensioneret Major Christian Ryberg Munk, som den 10de d. M. er død paa Frederiks Hospital. Den Afdødes Søn, Politiassistent Munk var tilstede tilligemed den Afdødes Enke Marie Munk født Christensen. Komperentinden paaviste Boets Effelter. der af Betjenten vurderes saaledes:

1. 1 Sogfa, 1 Mas. Bord med Bordlægger, 6 Rørstole, 1 Lænestol
2. 1 Comode, 1 lille Bord
3. 1 Mas. Hjørneskab
4. 1 Spejl i forgyldt Ramme, 1 Lampe
5. 4 fag Gardiner, 1 Sybord og 1 Fodskammel
6. 4 Stole, 1 Mas. Bord og 1 Commode
7. 1 Mas. Secretair
8. 2 Messing Spyttebakker, 1 Set Ildtøj
9. 1 dobbelt Klædeskab, 2 Taburetter, 1 Lænestol
10. 1 Seng med Omhæng, 1 Dyne, 6 Puder og 1 hvidt Tæppe, 6 Par Lagen
11. 1 do (seng), 2 do (dynes), 1 do (pude)

12. 1 Kobberpotte, 1 Theekedel
13. 1 do Kande med Comfur
14. 2 Messingkjedler, 1 Bakke
15. 2 Strygejern, 1 Jerngryde, 3 Par Pletstager, 1 Lysesax og adsk. Glas
16. 3 Sølv Theeskeer, 3 Par Kompositions Spiseskeer
17. 2 Duge, 12 Servietter, 12 Haandklæder
18. 3 Par Pudevaar
19. Gangklæder og Linned

Videre forefandtes ikke og til det Vurderede lovede Comp: indtil videre at være ansvarlig. Competanten bekoster Begravelsen, hvortil ingen Liigkasshjælp erholdes.

Den 17. juni afholdes skiftebehandlingen:

Aar 1857 d. 17 Juni foretages Session i Nr.91, afd. Major Chr. Ryberg Muncks og efterladte Enkes bo. For Sterboenken Marie mødte Sønnen, Politiassistent Munck og tilkjendegav at hun uden at erholde Liigkasshjælp har bekostet den afdødes Begravelse med 150 Rdl. samt har at udrede ½ Aars husleie med 100 Rdl. til erstatning hvorfor han begærede hende udlagt boet til 170 Rdk. 3 mark vurderede Effekter. Husværten var tilsagt men mødte ikke. Efter komperenten havde indbetalt dette skiftes omkostninger ... udlage Sk. [Skiftekommisionen] Stervboenken som begæret ovennævnte Effekter og sluttede hermed Boets Behandling.

Litteratur

- Frederik Munk: Munkslægten .., indscannet af Klaus Albrechtsen på www.hjemmeside1.dk/frmunksl.doc
- Sten Krarup: Anholt 1811 – søløjtnanternes angreb. Anholt Museum og Slægtshistorisk Forlag, 2009
- Supplerende materiale modtaget fra Sten Krarup
- Hans Christian Bjerg og Ole L. Frantzen: Danmark i krig. Politikens Forlag, 2005.
- Arne Stevns: Vor hær i krig og fred, bind 2. Nordiske Landes Bogforlag, 1943, side 182-183.
- Anne Løkke: Patienternes Rigshospital 1757-2007, 2007
- Edv. Gotfredsen: Det kongelige Frederiks Hospital, 1957

Årsberetning for sæson 2012-2013

Ved Hanne Rosenkilde Larsen

Tirsdag den 4. september 2012

Velkommen til en ny sæson, i de gamle lokaler. Jeg er den nye formand og hedder Hanne Rosenkilde Larsen.

I aften vil Else Marie Kofod fra Dansk Folkemindesamling fortælle om traditioner i bondesamfund og i borgerskabet. Dansk Folkemindesamling, der blev grundlagt 1904, ligger ved siden af »den sorte diamant« og har åben mellem kl. 10 og 15.

Hjemmeside: www.dafos.dk

Mange traditioner er flyttet fra land til land. F.eks. er adventskransen kommet fra Tyskland lige efter 2. verdenskrig. Halloween er fra USA, men her i Danmark har der været en fest som roelygtefest, for vi havde roerne. Roerne udhulede man og satte lys i. Og sådan kan man følge traditioner fra land til land.

Bondesamfundet:

De »gamle« fortæller om, hvordan man takler dagen og vejen, om traditionerne, der var i byen, om bryllupper og fødselsdage. Der var ingen gaver, men der blev sendt mad over til dem, som skulle holde festen og husmoderen skrev ned, hvor meget der var og hvem det kom fra, så kunne hun sende tilsvarende tilbage. Konfirmation var ikke noget man fejrede - det var en markering af at man var blevet voksen, og så skulle man ud at tjene.

Ved deres bryllup bar kvinderne sort kjole. Det var en fin kjole (man brugte den man havde), og man havde ikke råd til en kjole blot til denne ene dag.

Når der var optog ved begravelse eller fester, så vidste alle hvor i »hierarkiet« de hørte til. Hvis man ikke var med fra start og optoget kom forbi éns hus, faldt man ind, der hvor man hørte til.

Borgerskabet:

Hos borgerskabet var ægteskabet ofte mere baseret på kærlighed mellem parterne end i bondesamfundet. Det var dog alligevel vigtigt

at vise hvem man omgikkes med, og derfor havde man et fad med visitkort, der stod fremme, så alle kunne se det.

Hos borgerskabet blev nye traditioner indført med fejring af fødselsdag, konfirmation og jubilæum.

Forlovelser kunne godt være lange, for mændene skulle være færdige med deres uddannelse inden de kunne stifte hjem og familie. Pigerne gik igang med at sy monogrammer på alt, som skulle bruges i det nye hjem. Hun skulle senere gå hjemme og passe hus og børn.

I starten af 1800-tallet fik man hvid brudekjole og faderen fulgte pigen op ad kirkegulvet. Hen mod slutningen af 1800-tallet bar pigerne forskellige kjoler til deres bryllup: Gårdmandspiger fik hvid kjole, bondepiger havde sort kjole. Og hvis pigen var gravid, skulle hun have sort kjole på.

Else Marie Kofod fortalte om alle disse traditioner og fulgte flere af traditionerne helt op til nutiden.

Tirsdag d. 2. oktober 2012

Jørgen Mikkelsen fortalte om Militærets arkivalier - et emne, der kunne trække mange til. Vi havde kun kunne få et lille lokale med plads til 30 personer, men blev det da også fyldt op.

Det var en stor mundfuld, Jørgen kom med, og måske lidt uoverskueligt, men vi fik da et indtryk af hvad de forskellige arkiver kunne indeholde.

Hvis man i dag synes, der er mange skemaer, der skal udfyldes, så er det nok alligevel lidt mere overskueligt end for 75-100 år siden, da det hele håndskrevet. Før i tiden var det sådan, at der var nogle som lavede skemaerne og udfyldte dem, så de vidste hvad der skulle stå. Det må hver borger selv finde ud af i dag.

I et af skemaerne kunne der være skrevet at man havde militærtjeneste med 8-10-12 år kontrakt, hvem man var gift med, hvilken religion, hvilket sprog man talte, hvor og hvornår man var født.

I midt 1700-tallet lavede man lister over hvor mange, der var af hver: oberst-menige-syge/fraværende osv. der var ude at sejle med andre skibe, kunne være »solgt« som daglejre. Der var mange

oplysninger om af- og tilgangslister i 1700-tallet, om man havde fået store beløb for et eller andet. Man kunne også se hvad folk havde fået i karakter og udtalelser. Forseelser/straffe måtte militæret selv bestemme hvad det skulle være.

Der eksisterer en særsamling om erindringsmedaljer, ansøgninger om medaljer etc, og der er rigtig mange andre spændene arkiver til glæde for dem som af aner og andre interesser i den militære verden.

Tirsdag d. 6. november 2012

Denne aften skulle vi høre om, hvad Kirsten Printzlau er kommet frem til i sin slægtsforskning og hvordan. Hele Kirstens slægt kommer stort set fra Sjælland.

Hendes far er udannet i København og blev selvstændig efter 2. verdenskrig. Han blev bl.a. fuglekonge. Der er en tipoldefar, der 1748 blev garderobemester i Det Kongelige Teater.

Kirstens mormor var fra Tissø, og hendes oldemor var en dygtig pige. Denne mormor voksede op hos sin egen mormor - det var jo meget normalt. Kirsten har fundet slægtsgrene tilbage til 1560 på Ågård ved Gørlev.

I hendes farmors familie er hun kommet helt tilbage til 1400.

Kirstens morfar kom fra Marup ved Tølløse. Han blev kaldt Jens Grønlænder og grønlænderhuset ligger på Landevejen mod Holbæk og i denne slægtsgren er hun tilbage til 1655.

Kirsten har også en bagermester i familien, som lånte penge til Frydendal gods. Og fik 2. prioret og det er arvingerne der får pengene.

Kirsten har fundet meget med skifteprotokollen som bilag, desuden en masse i sygehus-journaler, retssager, godsarkiver, skoleprotokoller, og fæstebreve etc.

Tirsdag d. 8. december 2012

Der var folk, der mødtes allerede 18.30, hvor der blev udvekslet ideer til kilder, vi kunne finde noget til slægtsforskningen.

Mødet kom lidt sent i gang med gløgg og æbleskiver, for der trængsel i køkkenet, da der var andre på Kildegården, som skulle have det helt store »kolde bord«. Vi var 16 personer og jeg syntes vi havde en hyggelig aften.

Tirsdag d. 8. januar 2013

Der var medlemsmøde. Vi talte om hvilke slægtsprogrammer de forskellige medlemmer brugte. Der var flere, som var kommet før kl. 19.30 for at få hjælp til forskningen, så da mødet skulle starte var alle godt i gang. Det blev en hyggelig aften.

Tirsdag d. 5. februar 2013

Sikke et fremmøde! Det væltede ind med mennesker og vi nåede op på 55 personer. Der var både helt nye, nogle som havde været medlem i mange år og ikke havde været der og andre, som var gæster.

Chris Oxholm Sørensen fortalte grundigt om Brothers Keeper og hvad man kunne med dette program i sin slægtsforskning. Han har arbejdet med Brothers Keeper i 25 år, så han havde svar på de fleste spørgsmål.

Chris viste os hvordan man installerer Brothers Keeper fra sin hjemmeside, og at man godt kan downloade en begrænset version af programmet gratis, men at der så er nogle ting, man ikke kan med programmet. Den fulde version koster 500,- kr.

Der blev stillet mange, gode spørgsmål undervejs.

Tirsdag d. 5. marts 2013

Denne aften var vi i Lokalarkivet på Roskilde Bibliotek. Planen var at vi skulle være i arkivet, men det var så stort et tilløbsstykke, at vi måtte bruge deres mødelokale - og alligevel var der trangt. Der var mange medlemmer fra vores egen forening, men også mange gæster - i alt 35 personer.

Eva Tønnesen fortalte om mange forskellige arkivalier, som der ikke var mange der vidste eksisterede. Hun viste også, hvordan der kan komme ting og sager ind fra borgere, som så ligger samlet i en kasse.

Der blev vist bøger fra sportsgrene med tekst og billeder. Der var bøger med faggrupper med tekst og billeder. Store tunge bøger og små lette hæfter, kasser og omslag - helt fantastisk! Noget var »oversat« fra håndskrift til trykt tekst. Der var en lærer som havde sat 1 år af til at hjælpe rundt omkring med nogle ting og her på biblioteket blev det »oversættelse« af håndskrift til trykt tekst, så det er nemt at gå til.

Tirsdag d. 9. april 2013

Hanne Thøgersen, som er medlem af vores forening, fortalte om hvorfor og hvordan hun har lavet sin egen hjemmeside og hvad det har betydet for hendes slægtsforskning.

Hanne startede for 7 år siden med at slægtsforske og den første vigtige hjælp var nok DIS Danmarks hjemmeside og DIS-medlemmers tilbud om at hjælpe med at søge og finde i kirkebøger o.a.

Hanne fik af et DIS-medlem en god historie om hendes tipoldefar i Bredsten sogn, Christen Ryberg Munch, og inden ret længe var hun tilbage til 1200-tallet med anerækken.

Hanne har taget et kursus hos AOF i hvordan man kan lave en hjemmeside, og det syntes hun var en god ide, for så er der mange andre, der kan få glæde af det hun finder. Hun har valgt slægtsforskningsprogrammet LEGACY, fordi det er godt til at lave hjemmesider.

Hanne Thøgersen har haft rigtig mange gode oplevelser ud af have sin hjemmeside, Hun bliver kontaktet jævnligt af personer, som kan finde egne slægtninge eller sig selv på hjemmesiden og mange kan bidrage med nye oplysninger - og så kan hjemmesiden blive løbende opdateret.

Bestyrelsen for Roskildeegnens Slægtsforskerforening

Hanne Rosenkilde Larsen, formand, Hortenziavej 4, Vester Såby,
4330 Hvalsø, tlf. 4649 9384

E-mail: formanden@RoskildeSlaegt.dk

Kirsten Printzlau, kasserer, Linkøbingvej 275, st.th.,
4000 Roskilde, tlf. 4674 1128

E-mail: kassereren@RoskildeSlaegt.dk

Ole Sylvester-Nielsen, sekretær, Skovlyst 75 A, Himmelev,
4000 Roskilde, tlf. 4675 3076

E-mail: sekretaeren@RoskildeSlaegt.dk

Martin Bang Dahl, Stenkrogen 13, 1. tv., 4000 Roskilde
tlf. 4636 1488

E-mail: Martin@RoskildeSlaegt.dk

Inge Bigum, Skyttevej 6, 4000 Roskilde
tlf. 3082 4636

E-mail: Bigum@RoskildeSlaegt.dk

Foreningens hjemmeside på Internettet:

<http://RoskildeSlaegt.dk>

ISBN 978-87-988682-3-1
ISSN 0904-1417